

Güldürüb-düşündürən sənətkar

Bu dünyanın nəyə bənzətmirlər ki?! Deyirlər, o, bir tamaşadır, hər gələn öz rolunu oynayır gedir. Bəlkə də belədir... Və təbii ki, hər gedən özündən sonra nəşə qoyur. Bu mənada həyatını bütünlüklə teatra bağlayanların ən böyük səhnə olan bu dünyada qoyub-getdikləri bəzən bəşəriyyətin mənəvi qidasına çevrilir...

Azərbaycan teatrının tarixində də istedadlı aktyorlar çox olub. Milli teatrımızın təşəkkül tapmasında böyük xidmətləri olan bu fədailər özlərindən sonra varislər qoyub gediblər. Həmin varislər Azərbaycan teatrının ən istedadlı aktyorlarının yaratdığı məktəbdən bəhrələnmiş, onu yaşatmış, inkişaf etdirmiş və ... Onu irsən yaşadanlar, nəsilən-nəslə ötürənlər də olub.

Zeynalovlar... Teatr tariximizdə bu imza kifayət qədər tanınır. Görkəmli komediya ustası Cahangir Zeynalov teatrımızın sütunlarından idi. XX əsrin əvvəllərində o, məsləkdaşı, Hüseyn Ərəblinski və digər sənət dostları ilə birgə milli səhnə sənətimizin təməl daşının qoyulmasında var gücü ilə çalışmışdı. Onun bənzərsiz obrazları dövrü mətbuatda, bədii ictimaiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilirdi. Azərbaycan səhnəsinin Şepkini adlandırılan Cahangir Zeynalov adını səhnəmizin böyük korifeyləri sırasına yazdırmaqla yanaşı, həm də özündən sonra sözün həqiqi mənasında varis qoyub getdi.

...Nəsimə Zeynalova—səhnəmizin qaynanası, Cənnəti... O, atasını körpə ikən itirmiş, ondan nə həyat dersi, nə sənət dersi ala bilməmişdi. Bu sənətin çətinlikləri, onun daşlı-kəsəkli, əzablı yolları, yaşadıkları barədə söhbətlərini dinləmək də nəsimə olmamışdı ona. Kim bilir bəlkə uzun yaşasaydı əziz-xələf ciyərparasını bu seçimdən çəkindirər, qıymazdı ona. Bəlkə də tam başqa cür edər, sənət yollarında ona mənəvi dəstək olar, məsləhətlərini verər, uğurlarına sevinər, heç zaman ruhdan düşməyə qoymazdı. Bəlkələr öz yerində, ancaq, fakt budur ki, Nəsimə xanım atasının layiqli sələfi ola bildi. Görkəmli rejissor, professor Mehdi Məmmədov bu gülüş ustası barədə belə deyirdi: "Nəsimə Zeynalovanın yaradıcılığında həyat qüdrəti də, sənətkarlıq qüvvəti də güclüdü". Dərin, dəqiq müşahidə, görüb-götürmə qabiliyyəti, gördüklərindən yaradıcılıqla istifadə etmək bacarığı bu gözəl aktrisanın ləyaqətidir. Həyat mü sahibəsini yaradıcılıq materialına çevirmək hünəri öz-özünə əldə edilmir. Bu,

əsl sənətkarlıq qabiliyyətinin mayasından irəli gəlir. Və öz növbəsində sənətkarlıq qabiliyyətini artırır, yaradıcılıq bəhrəsini zənginləşdirir...

...Nəsimə xanımın səhnə fəaliyyəti, obrazda bu qədər təbii və ifadəli olması, rolu müstəsna dərəcədə özününküləşdirilməsi, hər dəfə yenidən "birinci dəfə" oynaya bilməsi, improvizasiyadan məharətlə faydalanması, müxtəlif xarakterlər yaratması buna sübutdur. Nəsimə Zeynalova ümumən teatrımızda realist sənətin yaxşı varislərdən, mahir davamçılarından biridir".

O, anadangəlmə aktrisa idi, hələ lap uşaq vaxtlarından teatra böyük maraq göstərirdi, anası Hüseyniyyə xanımın ömür-gün yoldaşı Cahangir Zeynalov haqqında xatirələri, maraqlı söhbətləri onu daha da həvəsləndirirdi. Müasir fikirli olan Hüseyniyyə xanım qızının gələcək istedadının cürcətilərini açıq-aydın sezirdi, onu atasının yolunun davamçısı kimi görmək istəyirdi. Bilirdi ki, bu söhbətlərlə onun iç dünyasına varacaq, hiss və duyğularını oyandıra biləcək.

Ötən əsrin 30-cu illərinin əvvəllərində Rza Təhmasibin rəhbərlik etdiyi dram dərnəyinə üzv yazılan Nəsimə Zeynalova sonra Bakı Teatr Texnikumunda oxuyur, o zaman burada aktyor sənətindən dərs verən Aleksandr Tuqanovun tələbəsi olur. A.Tuqanovun bir nəsihətini ömürlük qulağına sırğa edir. O, deyirdi ki, tamaşaçıyı inandırmaq bilmək artistin ən böyük xoşbəxtliyidir, tipin paltarını da, yerisini də, özünəməxsus danışq tərzini də tapmaq üçün geniş və ciddi müşahidəçilik qabiliyyətinə yiyələnməlisən...

Nəsimə xanımın digər bir müəllimi Şepkin isə öz tələbəsinə yazdığı mətbuatda ona daha dəyərli məsləhətlər verirdi: "Təbiiyyəti həmişə nəzərdə tut, necə deyərlər, ifa etdiyin surətin qəlbinə gir. Ancaq Allah xatirinə heç zaman camaatı güldürməyi düşünmə. Axi, gülüş də, ciddiyyət də insanın işə doğru yanaşmasından yaranır".

Əsl fitri istedad sahibi idi Nəsimə xanım. Səhnədə yaratdığı obrazlar öz kamilliyi ilə seçilərdi, hər hansı obrazın xarakterik xüsusiyyətlərini üzə çıxarmaq, surətin daxili aləmini açmaq, hər sözü, replikanı, hər kəsi və vəziyyəti inandırıcı şəkildə tamaşaçıya təqdim etmək üçün məhz onun kimir istedad sahibi olmaq gerek idi. Nəsimə xanım öz hərəkəti, oyunu ilə heç kəsə qıcığ yaratmırdı, əksinə tamaşaçıyı sehirləyib öz dünyasına çəkiş gətirə bilirdi: Naxış xanıma nişanlısı Firuz bala haqda "bir qazıtılıq söz" deyib sonra da: "Nə sən mənə görmüsən, nə mən səni, bir şey olsa, altından lüp çıxaram" söyləyən Cəhrə qarısı da, teatr səhnəsində yaratdığı Sənəmi ("Məşədi İbad"), Cahan xalası və Asiyanı ("Arşın mal alan"), Nargiləsi də ("Gözün aydın"), Züleyxası da ("Ulduz") və onlarca digər obrazları da tamaşaçı üreynində dərin iz qoya bilməmişdir.

Nəsimə xanım özünün Cənnət obrazı ilə şəxsi yaradıcılığında deyil, bütövlükdə teatr sənətimizin tarixində par-

laq ifaçılıq nümunəsi yaratdı. Məcid Şamxalovla bəstəkar Zakir Bağirovun birgə yaradıcılıq işi olan "Qaynana" vödevili Musiqili Komediya Teatrının səhnəsində özünə ölməzlik qazandı. Bunun əsl səbəbi Nəsimə xanımın əvəzsiz oyunu idi. Moskva səhnəsində nümayiş etdirilən tamaşaya baxdıqdan sonra Cənnət obrazının yaradıcısı Nəsimə Zeynalova haqqında teatrşünas V.Rijova "Teatr" jurnalında dərc etdirdiyi resenziyada belə yazırdı: "Bu görkəmli aktrisa yaradıcılıq mövqeyinə görə dünyanın ən məşhur, komik səhnə ustaları ilə bir səviyyədə durmağı tam layiqdir".

Hər zaman təbii oldu, obrazların qəlbinə girməyi bacardı, tamaşaçıyı güldürmək barədə düşünmədi, ancaq güldürdü. Güldürə-güldürə düşündürməyi bacardı. O, səhnədə oynadı, oxudu:

Mən sevmirəm hər tinbaşı tənbel yatan kişini,

Adam gerek namusla başa vura işini.

"Ulduz" filmindəki Züleyxa obrazının dili ilə söylədiklərini həmişə həyat kre-dosuna çevirdi. Yaradıcılıq diapazonu, qabiliyyəti, əməksevərliyi sayəsində tamaşaçıların sevimlisi oldu, mürək-kəb, çətii və əzablı yaradıcılıq prosesindən zövq aldı, dərin və zəngin həyat müşahidəsi, yüksək səhnə mədəniyyəti, sənətini daim təkmilləşdirmək, cılandırmaq bacarığı ilə neçə-neçə obraza ömür verdi.

Ömrünün sonlarında səhhətində yaranan ciddi problemlərə də mərdliklə dözdü, heç kəsdən heç nə ummadı. Atasından götürdüyü sənət estafetini isə yeganə övladı-oğlu Cahangirə ötürdü. Gülüş sənətinin daha bir davamçısı —nəvə, Cahangir Zeynalovun xoşbəxtliyi onda idi ki, o, Nəsimə xanım kimi korifey sənətkardan həyat və sənət dersi ala bildi...

Bəli, bu, milli teatrımızın korifeyi Nəsimə Zeynalova haqqında bir anım yazısı idi. Onun bütün yaradıcılığını əhatə etmək bir qəzet yazısında mümkün deyil, sadəcə həyatının bəzi məqamlarına toxuna bilərdik ki, onu da bacardığımız qədərincə etdik. Əslində, bu sənətkar haqqında böyük, həcmli yazı yazmaq niyyətim də yox idi. Bir məqam olmasaydı, bəlkə bu yazı da olmazdı. Əvvəla 10 mart—Milli Teatrımızın yarandığı gündür. Bu mənada Nəsimə xanımı xatırlamaqla milli teatrımızın bütün cəfəkeş xidmətçilərinə ehtiramımızı bildirmək istədik. 10 mart həm də bu böyük sənətkarın ölüm günüdür. 2004-cü il mart ayının 10-da böyük səhnəmizdən də, həyat səhnəsindən də öz karvanını sürüb getdi Nəsimə xanım. Bir tamaşaya bənzədilən bu həyatda öz rolunu oynadı, elə səhnədə də. Gedişi ilə üzlərdə, qəlblərdə kədər, qüssə qoymadı, say-sız-hesabsız qəhrəmanları, canlandırdığı, ürəkdən, sevvə-sevvə yaratdığı obrazlıqlı ilə əbədiyaşarlıq qazandı, heç vaxt sönməyəcək, tükənməyəcək təbəssümü qaldı özündən sonra...

Zümrüd QURBANQIZI,
"Respublika".